

**DOCUMENTE PAPALE ÎN COPII
DE LA SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XVIII-LEA,
PĂSTRATE LA BIBLIOTECA BATTHYANEUM
DIN ALBA IULIA (I)***

Andreea Mârza**

Abstract: *This research is an introductory one. From the information found at the Batthyaneum Library, it results that the sources of the work that bishop Ignác Batthyány wished to pass down to his descendants must be followed from three directions. The directions are: Imre Dániel, the copies he brought back from his pilgrimage to Italy, the files with copies from archive holdings of Batthyaneum and the research activity that the members of the literary society organized by the bishop in Alba Carolina/Alba Iulia were to carry out.*

The most interesting is the second direction which I discuss now and which talks about Batthyány's interest in history of the Church. In the archive from Batthyaneum Library there are some files with copies from the manuscripts or books containing papal documents.

Keywords: Ignác Batthyány, archive, Batthyaneum Library, copies, papal documents, Imre Dániel, literary society.

Biblioteca Batthyaneum este cunoscută îndeosebi pentru fondul său de carte, însă cel arhivistic nu este mai puțin important. La Alba Carolina/Alba Iulia documentele s-au adunat în timp încă înainte de numirea lui Ignác Batthyány în fruntea diecezei. Unele documente au ajuns în arhiva actualei biblioteci, fiind mutate aici pe vremea episcopului-fondator și a urmașilor săi, altele au rămas și se păstrează și astăzi în arhiva Arhiepiscopiei romano-catolice de Alba Iulia.

Copiile documentelor papale de la Biblioteca Batthyaneum ne-au stârnit interesul acum câțiva ani, când am constatat că opera științifică a episcopului Ignác Batthyány (1741–1798) a fost folosită ca sursă pentru colecțiile *Documente privind istoria României*, seria C. Transilvania și *Documenta Romaniae Historica*, seria C. Transilvania, chiar dacă acest fapt nu este atât de cunoscut¹. La copiile documentelor papale am ajuns,

* Cercetare în cadrul grantului *Documente papale și curiale din România (cca. 1250–1600). O ediție critică*. Director C.S. I Adinel-Ciprian Dincă (acronim RO-VAT 107).

** Cercetător științific III, dr., Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române din Cluj-Napoca; lect. dr., „Universitatea Babeș-Bolyai”, Facultatea de Teologie Greco-Catolică, depart. Blaj, e-mail: andreea.marza@ubbcluj.ro; e-mail: andreea.marza@acad-cj.ro; Orcid ID: 0000-0002-8647-7920.

¹ Impulsul în cercetarea de atunci a pornit de la o afirmație a dnei Doina Hendre Biro, vezi *Biblioteca Batthyaneum la sfârșitul secolului al XIX-lea. Cartea-catalog a lui Varjú Elemér, adnotată și comentată*. Adnotare și Prefață dr. Doina Hendre Biro, București, 2014, p. 231: „Suntem îndreptățiți să credem că scrierile sale [n.n. Ignác Batthyány] nu au fost valorificate, nici chiar cărțile tipărite nu au fost,

cum altfel, răsfoind registrul bibliotecii și căutând care ar fi sursa episcopului I. Batthyány pentru lucrările sale tipărite. Din alăturarea acestor două paliere am reușit să redactăm o scurtă cercetare pe care, de această dată, am dori să o amplificăm. Chiar dacă am constatat că sursele documentare ale episcopului trebuie legate de trei căi ce sunt identificabile în fondul arhivistic al Bibliotecii Batthyaneum, am ales să urmărim de această dată doar originea documentelor papale din fond; astfel cercetarea de față va fi urmată de una mai amplă care va discuta, în final, toate cele trei direcții (colaboratorul și bibliotecarul Imre Dániel, dosarele din fondul arhivistic și *Societas Litteraria Assiduorum*) pe care episcopul I. Batthyány le-a avut în vedere pentru redactarea operei sale.

Dosarele cu copii de documente papale din fondul arhivistic de la Biblioteca Batthyaneum

Din registrul de manuscrise al Bibliotecii Batthyaneum rezultă faptul că sursa „Dániel” (recte, informațiile furnizate de copiile aduse de I. Dániel din Peninsula Italică) a fost îmbogățită cu numeroase dosare intitulate *Decreta Romanorum Pontificum (in copia)*, *Decreta Pontificum (in copia)* sau *Decreta Innocentii III Papae (in copia)*, *Decreta Honorii III Papae (in copia)*, *Decreta Gregorii IX Papae (in copia)* etc., marea lor majoritate având cote consecutive²; astăzi se găsesc în fondul arhivistic 17 dosare care au între 72 și 140 de file și care, credem noi, pot fi legate de activitatea științifică a episcopului Batthyány. Dintre acestea unul singur, numit *Decreta Pontificum, in copia* (cota BB IX 22), este un fel de index al acestor dosare.

În încercarea de a desluși sensul documentelor și al copiilor, a trebuit să ne punem o serie de întrebări la care să găsim și răspunsuri. Iar întrebarea care ne-a frământat cel mai mult a fost, de ce a cerut episcopul să-i fie copiate sutele de file din dosare, mai ales că o parte din copii – cu excepția celor ce provin din manuscrise, iar acestea sunt menționate – provin din cărți care se aflau și se află și astăzi în fondul de carte al bibliotecii.

ne referim punctual la cele trei volume de Istoria a Bisericii, „Leges”, care nu fac din păcate, nici obiect de cercetare și nici măcar de referință bibliografică”. Vezi A. Mârza, *Opera științifică a episcopului Transilvaniei Ignác Batthyány – sursă pentru corpus-uri de documente (Documente privind istoria României. Seria C. Transilvania și Documenta Romaniae Historica. Seria C. Transilvania)*, „Anuarul Institutului de Istorie «George Barițiu» din Cluj-Napoca, Series Historica”, LXIII, 2024, p. 69–80.

² *Decreta Romanorum Pontificum (in copia)*, 107f. [cota BB IX 10], *Decreta Romanorum Pontificum (in copia)*, 126f. [cota BB IX 11], *Decreta Honorii III Papae (in copia)*, 83f. [cota BB IX 13], *Decreta Innocentii III Papae (in copia)*, 101f. [cota BB IX 14], *Decreta Gregorii IX Papae (in copia)*, 127f. [cota BB IX 15], *Decreta Innocentii IV Papae (in copia)*, 75 f. [cota BB IX 16], *Decreta Pontificum in copia*, 140f. [cota BB IX 17], *Decreta Pontificum (in copia)*, 126f. [cota BB IX 18], *Decreta Pontificum (in copia)*, 130f. [cota BB IX 19], *Decreta Pontificum (in copia)*, 107f. [cota BB IX 20], *Decreta Pontificum (in copia)*, 104f. [cota BB IX 21], *Decreta Pontificum, in copia*, 64f. [cota BB IX 22], *Decreta Pontificum (in copia)*, 89f. [cota BB IX 25], *Decreta Pontificum (in copia)*, 111f. [cota BB IX 26], *Decreta Pii II Papae (in copia)*, 72f. [cota BB IX 27], *Decreta Pontificum (in copia)*, 106f. [cota BB IX 28], *Decreta Pontificum (in copia)*, 105f. [cota BB IX 29].

De exemplu:

1. Cornides, Daniel, *Regum Hungariae qui seculo XI regnare, genealogiam illustrat ...*, Posonii et Cassoviae, 1778 (U2 IV 9)
2. Dobner, Gelasius, *Monumenta historica Boemiae nusquam ante hac edita*, 4 tom., Pragae, 1764–1779 (cota U2 IV 10–13)
3. Farlato, Daniele, *Illyrici sacri ...*, 6 tom., Venetiis, 1751 (cota Q2 II 1–5b, provine din biblioteca Fogarassy)
4. Gánoczy, Antonius, *Episcopi Varadiensis Fide Diplomaticum*, Vienna, 1776 (cota Q2 IV 27–28)
5. Inchofer, Melchior, *Annales ecclesiastici regni Hungariae*. Auctore ..., olim Romae edificum, nunc ad exemplar romanum recusum, Posonii, 1795–1797 (T2 IV 38–41, provine din biblioteca Fogarassy)
6. Kaprinai, Stephanus, *Hungaria diplomatica temporibus Mathiae de Hunyad, regis Hungariae*, Vindobonae, 1767 (cota V2 V 10–11, N6 VII 36 a–b)
7. Koller, Josephus, *Historia episcopatus Quinqueecclesiarum*, Posonii, 1782–1812 (cota N6 VIII 1 a–g)
8. Novák, Chrysostomus, *Vindiciae diplomatis, quo Sanctus Stephanus primus Hungariae Rex Monasterium S. Martini De Sacro Monte Pannoniae Ordinis S. Benedicti Anno MI fundaverat a [...], ordinis et loci ejusdem professo ad amicum contra Anonymi epistolam nuper sparsam conscriptae*, Budae, Typis Regiae Universitatis, 1780 (cota I4 III3)
9. Péterfy, Carolus, *Sacra concilia ecclesiae romano-catholicae in regno Hungariae*, Posonii, 1741 (cota L6 I 12 a–b)
10. Pray, Georgius, *Dissertationes historico-criticae in annales veteres Hunorum, Avarum et Hungarorum*, Vindobonae, 1774 (cota G6 I 6, L6 I 2)
11. Pray, Georgius, *Specimen hierarchiae Hungaricae complectens seriem chronologicam archiepiscoporum et episcoporum Hungariae*, Posonii et Cassoviae, 1776, 1779 (N6 IX 40 a–b)
12. Schmidt, Antonius, *Institutiones iuris ecclesiastici Germaniae adcommodatae*, 2 tom., Heidelbergae, 1774 (cota L3 IV 3–4)
13. Wagner, Carolus, *Analecta Scepusii sacri et profani ...*, Posonii et Cassoviae, 1776–1778 (cota F3 III8, K6 X 3)
14. Wagner, Carolus, *Diplomatarium comitatus Sarosiensis, quod ex tabulariis et codicibus manuscriptis eruit [...]*, Posonii et Cassoviae, 1780 (cota B7 IV 21, F3 II 22, F3 III 7)

Din această listă de lucrări tipărite, doar două, cele ale lui Daniele Farlato și Melchior Inchofer, provin din biblioteca lui Mihály Fogarasy, episcop în dieceza Transilvaniei în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, la moartea căruia Biblioteca Batthyaneum s-a îmbogățit cu un important fond de carte³; și chiar

³ Amănunte despre viața și activitatea lui M. Fogarasy, vezi în József Marton, *Fogarasy Mihály erdélyi püspök élete és munkássága*, Cluj-Napoca, Edit. Studium, 2005.

aceste două cărți este posibil să se afle în fondul bibliotecii fostului *Seminarium Incarnatae Sapientiae* (SIS), considerată o bibliotecă în folosul studenților teologi, spre deosebire de cea întemeiată de episcopul Batthyány, una științifică. Cele două corpuri de clădire aveau în trecut două căi de comunicare, azi zidite. Despre restul de cărți din care au fost copiate documente, putem presupune că i-au aparținut episcopului-fondator, deoarece acesta i-a cunoscut personal pe unii dintre autori, fapt reieșit din corespondența dintre ei sau prin terți, respectiv Dániel⁴; mai mult chiar, opera episcopului a fost utilizată de către unii dintre autorii din listă, Ch. Novák, respectiv A. Ganoczi. În anul 1779, pe când era abate de Ják și canonic de Eger (1766-1780)⁵, viitorul episcop a scris o lucrare în care a folosit pseudonimul Agamans Palladius⁶, intitulată „Agamantis Palladii Academiae Philalethorum Socii, *Responsa ad Dubia Anonymi adversus Privilegium S. Stephani, Abbatiae S. Martini de Monte Pannoniae Anno MI concessum*, Proposita, [s. l.], Anno MDCCLXXIX”⁷. Tema tratată și dezbătută a cauzat discuții în epocă, apărând la scurtă vreme alte trei lucrări care vor analiza mai în profunzime cercetările lui I. Batthyány referitoare la privilegiul acordat de Ștefan I, regele Ungariei, în anul 1001; acesta a donat pământuri în Pannonhalma pentru construirea abației benedictine închinată Sf. Martin de Tours. Autorii lucrărilor care discută cercetarea lui I. Batthyány, alias Agamans Palladius, sunt Chrysostomus Novák⁸, Antonius Ganoczi⁹ și Josephus Benczur¹⁰. În plus, aceste lucrări, din care

⁴ BB LXX/106, Sibiu, 17 iul. 1782: „Budae accedes D. Pray, et eum interpellatis, ut aliquod litterarium mihi mittat munusculum. Similiter accedes D. Katona, et qui novi libri prodierunt ab eo exquires. [...] Denique accedas Reverendissimum D. Szabo, et nomine meo post plurimam salutem expostulabis, quod opus D. Canonici Koller mihi nondum submiserit, illudque preremptorie repetes”. Zsigmond Jakó, *Batthyány Ignác, a tudós és a tudományszervező*, „Erdelyi Múzeum”, Kolozsvár, LIII, 1991, p. 84, nota 31 discută corespondența Batthyány – Cornides din anul 1787.

⁵ *Calendarium Jauriense Titulare et Historicum ad annum Jesu Christi 1766* [...], Jaurini, Typis Gregorii Joan. Streibig Episc. Typ., p. 15: „D. Ignatius è Comitibus de Batthyán, perpetuus in Németh-Ujvár, abbas S. Georgii Militis et Martyris de Gyák seu Ják”; *Calendarium Jauriense Titulare et Historicum ad annum Jesu Christi 1773* [...], Jaurini, Typis Gregorii Joan. Streibig Episc. Typ., p. 12: „D. Ignatius è Comitibus de Batthyán, perpetuus in Németh-Ujvár, abbas S. Georgii Militis et Martyris de Ják, C.E. Agriensis cantor et canonicus”.

⁶ Există chiar un dicționar despre lucrările anonime și pseudonimele folosite de autori, unde la p. 159 este menționat pseudonimul Agamans Palladius și corespondentul oficial de Ignác Batthyány, vezi și *Dictionnaire des ouvrages anonymes et pseudonymes composés, traduits ou publiés en français et en latin avec les noms des auteurs, traducteurs et éditeurs accompagné de notes historiques et critiques* par M. Barbier, [...], seconde édition revue, corrigée et considérablement augmentée, t. IV, Paris, Chez Barrois L'Ainé, Libraire, 1827, vezi și <https://books.google.ro/books?id=eqAzfp99tf8C&pg=PA159&lpg=PA159&dq=agamans+palladius&source=bl&ots=PUBC6s9w2J&sig=ACfU3U0YjJv79hYe7sj1zeh85Z2HByqw&hl=ro&sa=X&ved=2ahUKEwjioeY9rHuAhVNTBoKHV5FCE8Q6AEwA3oECAcQA#v=onepage&q=agaman%20palladius&f=false> (accesat la 21 martie 2024).

⁷ Un exemplar se păstrează și la Biblioteca Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia, cota BV 403.

⁸ Vezi nr. 8 din lista cu cărți.

⁹ Antonius Ganoczi, *Responsa Ad Libellum Castigatum Sive Refutationem Argutarum, Quas Scriptor Anonymus Adversum Diploma S. Stephani Regis Archiabbatiae S. Martini Sacri Montis Pannoniae Anno MI Collatum objicit*, opera, et studio [...], Viennae, Typis Josephi Gerold, Caes.

au fost realizate copii ce se află azi în dosarele pe care le discutăm aici, se regăsesc în cataloagele de epocă ale bibliotecii¹¹. Totuși rămâne întrebarea de ce a avut nevoie de copii dacă avea lucrările în bibliotecă? Oare pentru a nu fi nevoit să caute personal informația sau pentru a-i fi mai ușor să o prelucreze?

Pe lângă autorii amintiți mai sus, în fondul de la Biblioteca Batthyaneum se păstrează și o interesantă colecție de bule tipărite, începând cu sfârșitul secolului al XVI-lea. Din câte am putut afla până în acest moment, unele copii din dosare care amintesc originea copiei, ar putea proveni chiar din aceste colecții de bule¹².

Din aceste curiozități pot decurge alte probleme cum ar fi: când a fost introdus acest material documentar în dosarele în care se găsește astăzi? Numerotarea filelor a fost făcută, atât în epocă, cât și mai târziu, când s-a utilizat creionul grafic; astăzi nu mai putem afla cine le-a numerotat și cu ce ocazie. Dosarele au primit denumirile menționate mai sus [*Decreta Romanorum Pontificum (in copia)*, *Decreta Pontificum (in copia)*], iar numerotarea contemporană s-a realizat probabil în momentul preluării bibliotecii de către statul român, fie după Primul Război Mondial, fie în anii '50 ai secolului al XX-lea, când pe unele documente din arhivă, recte cataloage interne, se găsește mențiunea „Prezentul Catalog conține 494 [...] pagini. Alba Iulia, la 24 aprilie 1953. [...], Director Vingărzan”¹³.

Filele au fost numerotate fără o grijă deosebită asupra conținutului documentelor. Astfel găsim uneori situații în care între filele unui anumit document apare un altul, fără vreo legătură între cele două. Peste unele file s-a sărit la

Reg. Imp. Cons. Aul. Typogr. & Universitatis Bibliopolae, 1780, vezi și https://books.google.ro/books?id=fwBFAAAAcAAJ&pg=PA3&lp=PA3&dq=antonius+ganoczy,+responsa+ad+libellum+castigatum+sive+refutationem+argutarum&source=bl&ots=u3wPYDhXyt&sig=ACfU3U27P4NazYaIySZB09e_uAMNHdKbXQ&hl=ro&sa=X&ved=2ahUKEwjdg6j09LbuAhXJDewKHU1uAQkQ6AEwAXoECAIQAg#v=onepage&q=antonius%20ganoczy%20C%20responsa%20ad%20libellum%20castigatum%20sive%20refutationem%20argutarum&f=false (accesat la 21 martie 2024).

¹⁰ *Notulae In Agamantis Palladii Academiae Philaetorum Socii Responsa, Ad Dubia Anonymi Adversus Privilegium S. Stephani Abbatiae S. Martini De Monte Pannoniae Anno MI. concessum Proposita* [...], Viennae, Typis Josephi Gerold, 1780, vezi și [https://gdz.sub.uni-goettingen.de/id/PPN660909979?tfify={%22pages%22:\[7\],%22panX%22:.419,%22panY%22 :0.305,%22view%22:%22info%22,%22zoom%22:0.782}](https://gdz.sub.uni-goettingen.de/id/PPN660909979?tfify={%22pages%22:[7],%22panX%22:.419,%22panY%22 :0.305,%22view%22:%22info%22,%22zoom%22:0.782}) (accesat la 21 martie 2024).

¹¹ Vezi de ex. *Conscriptio Bibliothecae Instituti Batthyani facta anno 1824*, tom. 1–2 (cota BB XI 478–479); a fost realizat de bibliotecarul A. Cseresnyés în urma morții episcopului Batthyány când Guvernul a cerut inventarierea tuturor bunurilor episcopului defunct ca urmare a cererii urmașilor din familia Batthyány care îi revendicau averea. Bibliotecarul A. Cseresnyés a realizat și alte multe cataloage.

¹² Vezi un singur exemplu: *Annales ecclesiastici* auctore C. Baronius, Lucae, 1738 [cota Q2 II 7–17]. În fondul de la Biblioteca Batthyaneum mai găsim și *Bullarium Romanum ab Leone Magno usque ad Clementem X*, Lugduni, 1673 [cota H3 16–17], *Bullarium Benedicti papae XIV*, Romae, 1760 [cota N3 II 10–11], *Bullarium sive collectio constitutionum hucusque editarum a Smo D. Sixto Quinto Pont. Opt. Max.*, Romae, 1588 [cota R3 III 16], *Bullarium sive collectio diversarum constitutionum multorum Pontificum*, Romae, 1586 [cota R3 III 19] etc.

¹³ *Conscriptio Bibliothecae Instituti Batthyani facta anno 1824*, tom 2, f. 247v. Respectivul Virgil Vingărzan a fost, de fapt, un muncitor tipograf, care însă a semnat ca director în anul 1953.

numerotare și au rămas fără număr¹⁴. Există probabilitatea ca unele copii să fi fost amestecate, din varii motive, înainte de numerotarea actuală, iar astăzi este imposibil de găsit începutul lor¹⁵; în schimb, am reușit în câteva situații să găsim sfârșitul copiei care nu se păstrează la documentul în cauză¹⁶. Există copii care sunt doar fragmente, le lipsește, de exemplu, sfârșitul¹⁷. Unele sunt doar copii parțiale, dar dintr-o singură filă nu ne putem da seama din care document face parte¹⁸. Nu afirmăm că ele sunt pierdute astăzi, dar se poate să fi fost introduse din neatenție într-un alt dosar, ceea ce le face imposibil de reperat pe moment. Unele documente au scurte rezumate¹⁹, altele nu au rezumate deloc.

La acestea se adaugă o altă categorie de copii al căror început²⁰ sau sfârșit²¹ a fost copiat pe margine chiar de către episcop, în ciuda faptului că documentele fuseseră copiate în întregime de către copist. Totodată, chiar episcopul a copiat un alt grup de documente; din păcate, aceste copii nu au fost datate de prelat, astfel ele ar fi putut fi incluse în intervalul cronologic dintre studiile întreprinse la Graz, Trnava și Roma și anii de dinaintea morții sale, perioadă în care și-a redactat lucrările tipărite sau cele rămase în manuscris²². Este cunoscut faptul că a cercetat diverse teme de interes încă din studenție²³.

Unele documente din aceste dosare au fost inventariate într-unul separat care a fost numit *Decreta Pontificum, in copia*²⁴. Considerăm că dosarul-index a fost realizat în epocă, dar nu putem preciza cui îi aparține ductul. Este alcătuit din două părți: prima (f. 2r–31v) conține copii din lucrări editate și manuscrise și este împărțită pe

¹⁴ BB IX 19, doc. în cauză începe la f. 90r și ar fi trebuit să se termine la f. 91r, dar s-a sărit peste această cifră și s-a dat numărul de 91 următorului document etc.

¹⁵ BB IX 14, f. 75r–v; BB IX 15, f. 65r–65v; BB IX 18, f. 1r–v, f. 78r–81v etc.

¹⁶ Vezi de ex. BB IX 29, f. 9r–9v, iar sfârșitul pe f. 12r; BB IX 29, f. 32r–32v, iar sfârșitul pe f. 41r; BB IX 29, f. 51r–51v, documentul continuă la f. 55r–55v; BB IX 29, f. 67r–67v, copia continuă și se termină pe f. 76r.

¹⁷ BB IX 14, f. 76r–v; BB IX 18, f. 91r–92v: la această copie nu a mai fost transcris sfârșitul, copistul a pus [...].

¹⁸ De ex. BB IX 18, f. 26v, f. 65v. Copia de pe f. 65v. a fost și tăiată de copist, deci nu putem spune cu siguranță dacă restul copiei s-ar și găsi în dosar.

¹⁹ Dăm ca exemplu un singur dosar, dar scurte rezumate se găsesc și în alte dosare. Vezi de ex. BB IX 10, f. 3r–7r, f. 7v–14v, f. 17v–19v, f. 19v–21r, f. 23v, f. 24r–v etc.

²⁰ BB IX 11, f. 25v (începutul l-a transcris pe f. 26r), f. 55v (începutul l-a transcris pe f. 56r). BB IX 17 f. 70r (aici a transcris episcopul începutul documentului; în cazul în care documentului nu i s-ar fi copiat de către episcop începutul, documentul nu s-ar fi păstrat în întregime, deoarece copiei îi lipsesc rândurile de început care au fost copiate de prelat).

²¹ BB IX 11, f. 28r (sfârșitul l-a transcris pe f. 27v), f. 50r (sfârșitul l-a transcris pe f. 49r); BB IX 17, f. 71v (este transcris sfârșitul; documentul nu ar fi avut sfârșit, pentru că nu s-a păstrat originalul copiei care ar fi fost pe recto următor). Astfel de situații întâlnim în mai multe dosare.

²² Am oferit aceste interval de timp destul de mare, deoarece se știe că I. Batthyány a fost preocupat de diferite teme de cercetare încă din anii studenției. În dosarele cu copii de acte pontificale de la Biblioteca Batthyaneum, îi găsim grafia în BB IX 13, f. 4r, BB IX 17, f. 108r–109v, BB IX 19, f. 57r–58v, f. 91r, f. 121r–122v; BB IX 20, f. 33r–v., f. 35r–v; BB IX 25, f. 47r–v; BB IX 27, f. 55r etc.

²³ *Biblioteca Batthyaneum la sfârșitul secolului al XIX-lea*, p. 214.

²⁴ BB IX 22, 64 f.

fascicule de la A la E²⁵; cea de-a doua parte (f. 32r–60r) conține în mare parte copii de la Vatican, dar și din ediții de documente tipărite și este împărțită de la α la ε ²⁶. În acest index pe unele file sunt lăsate locuri goale, fapt ce denotă că ele urmau să fie completate, dar când și de către cine²⁷? O altă curiozitate este dată de faptul că în index nu sunt menționate toate documentele din dosare, în schimb sunt specificate în special documentele emise la curia papală, nu și altele care se mai găsesc prin dosare.

Aceste dosare de la Biblioteca Batthyaneum conțin copii de acte papale făcute după originalele aflate la Arhiva și Biblioteca Vaticană, conțin copii realizate după ediții de documente, dar conțin și copii ale manuscriselor ce au aparținut diferitor personalități. Unele i-au aparținut lui Gabriel Hevenesi, de exemplu²⁸. Probabil de numele lui G. Hevenesi ar trebui legat tot dosarul BB IX 11 care are la final o interesantă însemnare scrisă de către un copist anonim, care preciza că respectivele copii din care a copiat el, i-au fost date lui G. Hevenesi și erau date la Viena, 30 septembrie 1702²⁹. Există copii și din biblioteca lui Ferenc Széchény³⁰. Totodată, apar copii și din manuscrisele lui Daniel Cornides³¹ sau ale lui István Kaprinai care, la rândul său, a copiat din manuscrisele lui Márton Cseles³². Câteva copii provin din lucrarea lui Vincze Blaho închinată ordinului franciscan, al cărui membru a fost. De V. Blaho îl lega pe episcop o mai veche colaborare care ajunge până la societatea literară întemeiată de episcop la Alba Carolina. Din manuscrisul lui V. Blaho (*Annales Provinciae Hungariae*

²⁵ BB IX 22: A (f. 2r–7v) de la papa Eugen al II-lea (a. 825) – papa Grigore al IX-lea (a. 1238), B (f. 8r–13v) de la Grigore al IX-lea (a. 1238) – Clemente al VI-lea (a. 1346), C (f. 14r–19v) de la Clemente al VI-lea (a. 1352) – Pius al II-lea (a. 1460), D (f. 20r–25v) de la Pius al II-lea (a. 1460) – Iuliu al II-lea (a. 1505), E (f. 26r–31v) de la Iuliu al II-lea (a. 1505) – Benedict al XIV (a. 1743).

²⁶ BB IX 22: α (f. 32r–39r) de la Papa Inocențiu al III-lea (a. 1197) – Inocențiu al IV-lea (a. 1245), β (f. 40r–45v) de la Inocențiu al IV-lea (a. 1245) – Benedict al XII-lea (a. 1334), γ (f. 46r–51v) de la Clemente al VI-lea (a. 1343) – Iuliu al III-lea (a. 1554), δ (f. 52r–57v) de la Pius al IV-lea (a. 1560) – Inocențiu al VIII-lea, ε (f. 58r–60r) de la Alexandru al VI-lea (a. 1493) – Leon al X-lea (a. 1517).

²⁷ BB IX 22, f. 54v, 56r, 57v etc.

²⁸ BB IX 10, f. 102r – f. 107v nu se specifică lucrarea lui Hevenesi, ci doar „Sequentia sunt desumpta e tomo Hevenensi LXV, p. 88, 135, 139”; BB IX 11, f. 25v (copie parțială) „Tom id. LXVII, Littera. S, pag. 296”. BB IX 15, f. 56r: „Ex Mss. Hevenesyans nos propria manu exscripsemus [...]”.

²⁹ BB IX 11, f. 126v: „Quod haec manuscripta a folio primo usque ad hoc 547 sint iuxta ex authenticis in Archivo capituli Strigoniensis, Tyrnaviae repositis, in subsidium continuandae Historiae Ecclesiasticae Hungariae, fideliter, de verbo ad verbum transumpta reverendo patri Gabrieli Hevenessi, e Societate Iesu data, testor nomine subscripto appenso sigillo Viennae 30a 7bris 1702”.

³⁰ BB IX 14, f. 65r–v, copia s-ar fi făcut după un manuscris al lui Czenki.

³¹ BB IX 19, f. 54r–v., copie ce a fost colaționată la 10 iulie 1793 „Ex Mss. Cornides Dipl. T. II, p. 272, coll. 10a Iulii 1793”.

³² BB IX 21, f. 25r–26r („Ex tomo Ms. XIII Steph. Kaprinaj littera A, qui ex Cselessianis tomis VI, VII et VIII excerptus fuit”, amănunt copiat chiar de episcop). Iezuitul M. Cseles (1641–1709) a copiat din arhivele romane 11 volume de documente care au fost intitulate *Thesaurus Bullarum, brevium ecclesiae Hungariae iura privilegia, historiam spectantia* cu scopul de a umple golurile lipsă din arhivele și bibliotecile din Ungaria. Despre M. Cseles, vezi A. Mărza, *Portretul unui iluminist ardelean*, p. 57–58. BB IX 29, f. 92r–95r („Ex tomo ms. XIII Steph. Kapr. sub litt. A signato pag. 317”).

SS. Salvatoris, ord. Minorum) nu se păstrează prea multe copii, totuși ele se găsesc răspândite în două dosare³³. Dar cu această discuție ajungem la a treia „sursă” a episcopului.

Atât sursa „Dániel”, cât și aceste dosare și activitatea societății literare trebuie legate de dorința episcopului I. Batthyány de a lăsa în urma sa o operă valoroasă, așa cum afirma într-o scrisoare din anul 1786 „[...] molti libri devono uscire dalla penna mia”³⁴.

În concluzie, cele trei direcții de cercetare care vor fi propuse spre analiză la o dată ulterioară, ne vor ajuta să înțelegem finalitatea cercetărilor planificate de episcopul I. Batthyány. Imre Dániel a fost susținut financiar de către episcop în timpul periplului științific în Peninsula Italică cu un scop bine stabilit, în urma lui finanțatorul său beneficiind de informații necesare operei sale. Copiile documentelor din dosarele de mai sus au dovedit interesul prelatului pentru istoria Bisericii, iar societatea literară, prin temele pe care urma să le dezvolte, urmarea, de asemenea, subiecte relevante pentru Ignác Batthyány. În cazul în care nu ar fi ajuns episcop în dieceza Transilvaniei, I. Batthyány s-ar fi ridicat, fără îndoială, la nivelul contemporanilor săi, împlinindu-și visul de a redacta un *chronicon universale Hungariae*.

³³ BB IX 19, f. 50r–51v, f. 55r–v, f. 121r–122v, f. 123r, f. 125r–127r; BB IX 20, f. 44r–48v, f. 67r–68r. Sursa acestor copii este menționată aproape de fiecare dată sub forma „Ex Annal. provinciae Hungariae SS Salvatoris ord. Minor. Authore p. Vincentio Blaho Ms.”. Pentru opera lui V. Blaho, vezi <https://mek.oszk.hu/03600/03630/html/b/b01975.htm> (accesat la 25 martie 2024).

³⁴ BB LXX/148: Alba Carolina, 30 dec. 1786.